

Ei kulturalistista alkoholitutkimusta vastaan, vaan alkoholiongelmaisten puolesta

Pertti Hemánus on Alkoholipolitiikka-lehdessä 4/1988 lainannut jo lähes vuotta aikaisemmin Tiimissä ilmestyntä artikkeliani. Jaan varsin pitkälle hänen käsityksensä siitä, että tähänastiset kulturalistiset tutkimukset eivät ota riittävässä määrin huomioon sitä, että osalle alkoholin käyttäjistä alkoholi aiheuttaa ongelmia. Ja osalle alkoholi-ongelmaisista ongelmat muodostuvat pysyviksi.

Osin provosoivankin artikkelini taustalla on se, että työskentelin artikkelin kirjoittamisen aikoihin sosiaalityöntekijänä sosiaalitoimiston asunnottomien osastolla ja sen jälkeen vuoden päivät huoltokodin vs. johtajana. Voinkin sanoa, että ”vapaiden” miesten ja naisten virta kulki päivittäin ohitseni. Syyt kritiikkiin olivat siis osittain subjektiivisia, mutta taustalla oli ja on tieto siitä, mitä alkoholisoituneen työmiehen (-naisen) arki on. Osittain vaikuttaa omiin käsityksiini myös se, että vasta joitakin vuosia sitten jätin levysepän ammattini, joten ryhmä, jonka elämää ja alkoholisoitumista Pertti Alasuutari käsittelee, on tuttu muutenkin kuin sukupolvien takaa ulottuvana ”työläistaustana”.

Subjektiivisia tekijöitä on siis runsaasti olemassa. Ne eivät kuitenkaan ole pääasiallinen syy kritiikkiini. Alasuutarin tutkimuksessa on jätetty monia keskeisiä käsitteitä määrittämättä, puhumattakaan siitä, että niitä olisi operationalisoitu. Voikin kysyä: miksi tutkia alkoholisoitumista tai vapautta, jos ei olla kiinnostuneita siitä, mitä vapaus ja alkoholismi ovat? Totesin jo Tiimin artikkelisani, että Alasuutarin hypoteesi on teoreettisesti oikea, enkä näe mitään paradoksaalisuutta siinä, että elämäna-lue, jota mikään tai kukaan ei kontrolloi, on vapauden aluetta. Tämä pätee muidenkin kuin alkoholistien kohdalla. Paljon olennaisempaa on kuitenkin pohtia sitä, mitkä tämän alueen laajuus ja rakenne sekä sisältö ovat. En väitä tuntevani suomalaisten työmiesten vapauskäsit-tystä, mutta luulen, että useimmat heistä tähtäävät mahdollisimman suureen riippumattomuuteen ja itsenäiseen päätöksentekoon — valintojen suorittamiseen. Tämä tavoite lienee yhteinen useimmille ihmisille riippumatta siitä, ovatko he alkoholisoituneet vai eivät.

Tutkimustyössä joutuu hylkäämään omat kokemuk-sensa, koska ne saattavat peittää näköaloja olennaiseen. Joskus, kuten Antti Eskola osuvasti toteaa, yhteys teorian ja käytännön välillä on välttämätön. Tämä koskee myös alkoholitutkimusta.

Keskustelun toivoisin, Hemánuksen tapaan, jatkuvan. Debatti suomalaisesta alkoholitutkimuksesta sujuu kui-tenkin yleensä niin, että saman käsityksen asioista keske-nään jakavat keskustelevat keskenään ja vastaavasti eri-laisia näkemyksiä esittävien kanssa vaihdetaan ”julkilau-sumia”, jolloin erilaiset näkökulmat eivät koskaan koh-taa. Prosessi on tällöin hyödytön kaikille osapuolille, eikä keskustelu siinä muodossa tuokaan mitään uutta suoma-laiseen alkoholitutkimukseen.

Markku Hyttinen

Ilolintua mallaskastikkeessa

Hänellä ja hänenlaisillaan on monen monituisia nimi-tyksiä. He ovat jo siinäkin mielessä rakkaita lapsia. He ovat milloin viskisieppoja tai vain ilolintusia, milloin taas jotain muuta. Se on miehisen maailman ornitologiaa, tapa vähätellä näillä nimityksillä miesten suunnatonta kiinnostusta maailmaan, jota he osin syvimmiltään pel-käävät tai eivät hallitse. Iloa ei tähän maailmaan tarvitse suinkaan liittyä.

Kun hän, haastateltava, pyrstö aavistuksen verran hei-lahdellen lehahtaa baarituolille tai muulle orrelleen tans-silattian viereen, eivät miehet vain ornitologin tavoin halua kiikaroida häntä ja hänenlaisiaan, tiirailla missä he parvelevat ja tekevät pesää. Ei, heissä kasvaa perhosen-kerääjä, joka haluaa ottaa kiinni ja seivästä. Ikuisesti täyttymättömiin kokoelmiinsa.

Hän tietää tämän. Hän antaa ymmärtää tuntevansa, kun hän lehahtaa kanssani vielä tyhjäan tutuksi käyneeseen ravitsemisliikkeeseen. Kun kysyn tarjoilijalta rau-hallista soppea, on kuin tarjoilija katsoisi niin kuin vain voi katsoa tietävästi pienen paikkakunnan tavallisesti kaikesta perillä oleva taho.

Jotain haastateltava aistiikin, kun hän kysyy, enkö pelkää kunniani puolesta, kun istumme näin näkyvästi ja näin kahden. Hänellä lienee jo valmiiksi sutattu kuva itsestään. On kuin hän tällä avauksellaan esittelisi itsensä kautta rantain, toisten silmin ja suin. Asettaisi itsensä tiettyyn sosiaaliseen kuvioon, pienen paikkakunnan sosi-aaliseen koruompeleeseen.

Kuvittelen sen jonkinlaisen huonommuuden tunteen ilmaisemiseksi, itsesääliksi, joka ensin tihkuu rivien välis-tä. Sillä tavalla kipeästi niin kuin kieli jää hampaiden väliin. Istumisen myötä se pukeutuu sanoiksi. Tulee tuntematoina niminä ja yhtä tuntemattomina perheinä. Mittareina, joita vasten hän itseään venyttää ja vanuttaa. Sosiaaliset pituusmittarit ovat hänen päivänsä kulissia.

Nuo maineeltaan puhtaat ja kunnialtaan vaaleaksipes-tyt ihmiset ja ihmisrypäät ovat kuin valkoisia kankaita, joille hän heijastelee oman elämänsä kulkua, kulkemista ja kulkeutumista.

Nuorena naimisiin. Kotia ja sen isänkuria pakoon. Jutustelun visiot ovat kuin nuoren kotimaisen kirjailija-polven kuvauksista. Alice Milleriä vain sillä erotuksella, että mustan kaikkea varjostavan äitihahmon tilalla hiih-telee uskontoon hurahthanut isähahmo, jonka pillin mu-kaan — jos se nyt tämän perheen harmauteen sopii — tanssivat äiti ja lapset. Se oli haastateltavan armeijaa. Isä kun valmisteli häntä taivaallisiin sotajoukkoihin, so-taan maailmallisuutta vastaan.

Sitten nopea rakastuminen eräänlaisena alberonilaise-na vallankumouksena. Vastan tuli mies, joka sentään kuunteli häntä, otti huomioon ja edes vähän hyväksyi. Tosin haastateltava naurahtaa, että ”miten olen onnistu-nut pääsemään niin lähelle miestä”, että oppi luulemaan sellaista. Nopeasti naimisiin pikku- ja äkkirikkaaseen su-kuun. Hän korostaa sukua, sillä ”en minä pelkäästään miehen kanssa mennyt naimisiin”. Se kävi selväksi aika pian.

”Anoppi oli aivot, sydämetön omatunto.”

”Ja mies pelkkä mulkku... Oli se niin heikko mies ihmisenä.”

”Oli ne niin yrittäjää niin yrittäjää, että... Appiukko yritteli saatana aina päissään minuakin. Tunnekyllää väkeä, jokainen muu oli niille väline...”

”Vieläkin nousee karvat pystyyn kun joku vain puhuu-kin yrittäjyydestä... vaikka mitäs vikaa niissä yrittäjissä lopultakaan on.” Melkoista jälkeä ovat jättäneet. Kasvataneet tytölle osittain niitä höyheniä ja sulkia, jotka saivat hänet näyttämään viskisiepolta. Menestyneen tuntuiset ihmiset, jotka ääntelivät kuin sirkkelit hokiessaan: ”rahaa, rahaa, rrrr...”

”No mies keikkui muka liikematkoillaan. Anoppi taisi häntä miltei tuurata läsnäolollaan. Terroria se oli. Ihme, että selvisi hengissä.”

”Siitä vasta inhoilu alkoi, kun emme saaneet lasta. Anoppi syytteli minua, vaikka milläs välillä sitä olis tehty, kun äijä keikkui eri puolilla maata hotelleissa.”

Niistä vuosista siis tuntui puuttuvan se ydinkokemus, että on jollekulle tärkeä tai arvokas tai merkityksellinen tai yleensä jotain positiivista. Oman ainutkertaisuuden kokemus jäi kokematta, niin kuin se jäi kokematta sekä lapsuudessa että nuoruudessa. Siirtyminen kodista avioliittoon oli muutoksena kuin olisi siirtynyt armeijasta rangaistussiirtolaan.

”Anoppi hallitsi paikkaa, jota olisi ollut opittava pitämään kotinaan. Kaiken se suunnittelikin ja vei päätökseen eikä äijä siihen puuttunut. Maailmalla se leikki maailmanvalloittajaa, mutta kotona se piileskeli äitinsä hameenhelmoissa ja pelkäsi sitä. Vähitellen sitä oppi halveksimaan.”

Hiljaksen ilolintu alkoi paeta. Pistäytyä poissa. Käydä ravintoloissa ja soittoruokaloissa työtovereidensa kanssa. Hän sanoo toimineensa niin kuin nuoret, jotka mittaavat kuppilakäyntikerroillaan aikuisuuttaan. Aikuisuutta, joka on juuri irtoamista kotoa.

”Kyllä sitä itsensä jotenkin vapaaksi tunsii”, hän toteaa sillä tavoin nuortuneensa.

Se nuoruus oli uusia ihmisiä, joskin satunnaisia. Satunnaisuuskin oli vapautta. Satunnaisten ihmisten hyväk-

syntä. Mikäpä olisikaan ollut paikka, jossa tavata ihmisiä mahdollisimman luonnollisesti. Suomi kun ei tarjoakaan muita luonnollisen tapaamisen ja kohtaamisen foorumeita kuin ravintolat.

Ensin käynnit siis alkoivat työkavereiden kanssa. Sitten hän itsenäistyi heistäkin. Alkoi käydä yksin. Tanssiravintoloissakin. Liikehdintä ei aina päättynyt tanssiparketille; hiljalleen askeleet johtivat myös makuuhuoneeseen. Toistui yhä useammin se, että tunsii jonkun lähellään. Sillä tavalla kun tunsii todella olevansa olemassa. Oli joku, jota jonkun käsi hamusi.

Miehen tunnekylläisyys ajoi hänet ottamaan kaiken läheisyydentarpeensa takaisin monenkertaisesti. Häpeämättä tai ainakin terävien ja muun alkoholin matalaksi höyläämän kontrollikyngynksen ylitse. Se oli hänen kapinaansa entistä elämää ja sen ihmisiä, valtaapitäviä vastaan.

Niin kuin epäonnistuneiden kapinallisten käy, hänetkin tuomittiin ennen pitkää. Ellei muuhun niin häpeään. Sillä niinhän on, että juova nainen on toista kuin alkoholisoitunut mies. Naista mitataan aivan eri mittarein. Miehen pullo vastaa naisen senttilitraa yleisessä mielipiteessä.

Eli tuomiota tuli. Häkkiä. Sellaiselta vaikuttaa kuppila hänen elämässään. Vapaaksi ei pääse. Viskisiepoksi tai ilolinnuksi tunnistettuna hänen on häkissään sirkuteltava. Ja häkkiinhän eivät joudu kuin huonot ihmiset, syylliset. Sen hän on hiljalleen oppinut. Se on uhrin tehtävä aina: oppia syylliseksi, sillä tavalla huonoksi.

Ja mikä oli rikos. Halu vapauteen. Tarve läheisyyteen. Eli se sama, jota me kaikki teemme. Etsimme aarretta: olla pidetty, olla rakastettu. Niin kuin nekin miehet, jotka häntä hamuavat. Vaikka eivät he aina tunnu niin miehiltä kuin yrittävät näytellä, mikäli haastateltavaa on uskomisen. Pikemminkin sulkien ja pöyhkeilyn alla eläviä arkaakin pelokkaampia riikinkukkoja.

Hänkin haluaisi käpertyä voimakkaaseen, turvalliseen syliin eikä toimia näiden koviksina uikuttavien teeskenteleijöiden oljenkortena. Mutta hän tietää, että John Wayne on kuollut.

Seppo Helminen

Maan kieltä

Sanna Jaatinen

1.
Minä uneksin itseni pois.
Aamulla silmäterissäni nuku kuva,
heijastus, aukinainen suu.
Hädissään haukkovat kidukset,
pyrstön värähdys,
pimeys.

2.

Tämä on meidän maatamme. Levitetään
musta matto alle ja katsellaan
miten perhoset lentävät seitteihin.

Paina sinäkin korvasi viemäriaukon suulle
ja kuule pohjaveden villi humina.

Kun käteni jäähtyy älä katoa.
Lue kämmenluuhun kirjoitettu runo,
kaksi vuosilukua.